

I U D A I C A

Regele Solomon în istoria evreilor

Solomon (Șlomo) a fost al treilea și ultimul rege al Israelului unitar, după Saul și tatăl său, David. Mama sa, Betsabea sau Batsheva (Virsavia, în unele variante) fusese soția hititului Urie, pe care regele David l-a trimis la moarte, pentru a se căsători cu Betsabea. În Cartea Regilor, Solomon ocupă un loc însemnat. A domnit în secolul X î.e.a. Biblia spune că avea patruzeci de mii de cai pentru care de luptă și 12.000 de cai de călărie.

La Megiddo erau grajdurile regale. În paranteză fie spus, termenul sinonim cu apocalipsa, Armagedon, provine din denumirea geografică Har Meghido („har” înseamnă „munte”). Acolo au avut loc numeroase bătălii cu popoarele vecine, astfel că Armagedon a ajuns să însemneze numele celui care va aduce „sfârșitul lumii”.

Solomon a dispus, printre altele, construirea de centre urbanistice numeroase, inclusiv a Templului împodobit cu aur, iar la Eilat, pe Marea Roșie, a înființat o flotă care a călătorit până la legendara țară Ofir (Yemen, Somalia, Etiopia?). Corăbiile sale

aduceau aur, argint, fildeș, animale vii (maimuțe, păuni).

În anul 1937, o caravană de arheologi, geologi, istorici, arhitecți, fotografi, lucrători, sub conducerea lui Nelson Glöck, de la American School of Oriental Research, au pătruns în deșertul Neghev, spre Wadi el-Araba (Valea Deșertului Arab) unde au găsit numeroase galerii subterane, mine de malahit, fier. În golful de la Tell el-Khelesfesh („Colina singuratică”) au fost descoperite rămășițele unor vaste construcții, obiecte de fier, cupru, dovedind existența unei civilizații vechi, poate anterioare lui Solomon ori poate ridicate de acesta, în sudul regatului, care se întindea de la sud de Asia Mică până la Marea Roșie. Principalele izbâzi ale acestui rege, model pentru mulți monarhi ai lumii, au fost: instaurarea păcii în interior și în exterior, e drept, prin mijloace adesea violente (Șlomo pare a deriva de la Șalom - pace) - preocuparea pentru realizarea unor edificii de seamă (înainte de toate, Templul din Ierusalim); întărirea credinței în Dumnezeu Unic, care îi proteja pe evrei, dată fiind înflorirea regatului.

A avut numeroase soții, printre ele și fiica faraonului din Egipt, regina din Saba (care l-a părăsit, plecând spre regatul ei spre a transmite și mesajul religiei mozaice). Biblia îl consideră pe Solomon autor al „Proverbelor”, „Eccleziastului”, „Cântării Cântărilor”. Unele apocrife, ca „Înțelepciunea lui Solomon”, „Psalmiul lui Solomon”, au rămas în istorie ca atare. Lui Solomon i se atribuie și o mare iscusință de a judeca pricinii.

Vești din CLUJ-NAPOCA

În 18 octombrie, la Centrul Cultural Francez din Cluj a avut loc lansarea cărții „Alexandre Safran, une vie de combat, un faisceau de lumière”, dedicată vieții și activității Șef Rabinului României, din perioada interbelică. Amfitrionul, Bernard Houliat, directorul prestigioasei instituții care a devenit parte integrantă a vieții culturale clujene, a subliniat bucuria de a-i avea oaspeți pe profesorul Carol Iancu, de la Universitatea din Montpellier, autorul cărții, și pe Avinoam Șafran, fiul Marelui Rabin Alexandru Șafran, reputat profesor oftalmolog la Geneva. Bernard Houliat, el însuși de origine bască, adică minoritar, este un promotor al culturii minorităților, care a studiat cu interes istoria evreilor din România, Basarabia și Ucraina, evocând cu emoție, vizita pe plaiurile natale ale lui Baal Șem Tov.

Într-un scurt interviu, istoricul Carol Iancu relevă aspecte interesante și inedite, legate de personalitatea Șef Rabinului României din perioada interbelică și apoi Mare Rabin al Genevei. „În timp ce am scris cartea, mă primea cu foarte multă voie și vorbeam neori în franceză, alteori în ebraică și alteori în română, dar cel mai mult îi plăcea să converseze cu mine în limba română. Mi-a povestit că pe vremea când era membru în Senatul României, o serie de naționaliști înfocați comiteau greșeli de limbă română, iar prietenii lui, care-i admirau discursurile impecabil rostite, îi spuneau: «Vezi,ăștia spun că evreii nu vorbesc bine românește!». Marele Rabin Alexandru Șafran avea o mare admirație față de frumoasa limbă română”, a precizat Carol Iancu.

Despre Alexandru Șafran, pe marginea unei cărți

Conferință sub genericul „Filosofia și Cabala”

Cea de a 17-a Conferință Internațională de Iudaică, organizată de Institutul de Studii Iudaice al Universității Babeș-Bolyai, în perioada 16-18 octombrie a.c., s-a dovedit cel mai mare simpozion dedicat Cabalei, din Europa ultimului deceniu. Nume de rezonanță în studiul Cabalei, precum Moshe Idel (Ierusalim), David Myers (Los Angeles), Paul Fenton (Paris), Klaus Dethloff (Viena), dar și alți cercetători din țară și din străinătate, s-au reunit pentru a explora implicațiile renumitului curent de gândire în apariția și dezvoltarea științelor moderne și în filosofia europeană a ultimelor secole.

Conferința a fost onorată de prezența E.S. David Oren, ambasadorul Israelului la București. Excelența Sa a declarat că această primă ieșire din București l-a impresionat foarte mult, prin calitatea manifestării științifice și a oamenilor pe care i-a cunoscut.

După mai mulți ani de absență, la conferința din acest an a participat și Moshe Carmilly-Weinberger, fost rabin de rit neolog al Clujului, stabilit de câteva decenii la New York. El este fondatorul și sprijinitorul Institutului de Iudaică din Cluj, care-i poartă numele. Cu prilejul conferinței, și-a lansat volumul autobiografic, în limba engleză, intitulat „On three continents”. Cartea cuprinde povestea vieții zbuciumate a fostului rabin, care a trecut clandestin frontiera României în noaptea dinaintea ghetozării, luând drumul Palestinei. A fost profesor în Israel și diplomat la Budapesta, pentru ca în final să se stabilească la New York, unde s-a distins printr-o activitate științifică remarcabilă la Yeshiva University. A publicat câteva cărți de referință și despre istoria evreilor din Transilvania și din Cluj.

ANDREEA GHIȚĂ

Cabalistul ISAAC LURIA

Sefad (Safed), și nu a lăsat decât o operă scrisă. Părintele său, care era așkenazit din Polonia, a venit la Ierusalim, s-a căsătorit cu o sefardă, a avut un fiu și a murit de tânăr, astfel că Isaac s-a mutat cu mama sa la Cairo, unde trăia un unchi bogat. În Egipt, Luria a întâlnit învățați iluștri, a studiat iudaismul, fără a renunța la ocupațiile necesare întreținerii familiei: negoțul cu grâne etc. La un moment dat, la vârsta de 23 de ani, și-a părăsit familia și a trăit șapte ani pe o insulă izolată a Nilului. A venit la Safed, a studiat Zoharul, numeroasele scrieri cabalistice ale lui Moses Cordovero (1520-1570). În această perioadă a scris o singură lucrare, un comentariu la Zohar. Cabala a devenit, datorită lui Iosef Caro (premergătorul celor doi învățați, Cordovero și Luria) un domeniu mistic fundamental, bazat pe studiu, asceză și transă mistică.

Cel care a transmis generațiilor viitoare învățăturile lui Luria a fost Haym Vital, publicând o carte cu titlul „Arborele vieții”. Principiul acestei învățături este numit „țimțum” (Tzimtzum) (retragere, în ebraică). Luria considera că Dumnezeu s-a retras în Sine (o întuire a teoriei contemporane a Big Bang-ului, a „găurilor negre” etc.). În momentul Creației, lumina divină învăluia sferile lumii, lucrurile, ființele se aflau în vase, globuri magice. Viața și haosul au început când vasele s-au spart. Este o concepție, oarecum, opusă Genezei. Gershom Scholem a subliniat caracterul mesianic al cabalisticii luriene. Isaac Luria aștepta lumea „restituirii” (Tikkun). Prin rugăciune, respect pentru morală, desăvârșire spirituală (n.n. influență indică), lumea se va regăsi și Mesia va veni printre noi.

Fiecare evreu în parte trebuie să urmeze calea desăvârșirii morale și spirituale. Luria a fost considerat un sfânt, a revigorat cultura sefardă, a stimulat mesianismul, care a produs falși profeți (precum Sabetai Zvi, Jakob Frank, sec. XVII-XVIII). Dar influența lui a fost resimțită nu numai în lumea filosofilor evrei, ci și creștinii, căci el a scos din impas gândirea Evului Mediu ajunsă în pragul unor speculații sterile și dispute „lumești”, pseudo-teologice.

Unul dintre învățații cei mai de seamă ai Diasporei bimilenare a evreilor a fost Isaac Luria (1534-1572), numit și Ha-Ari („Leul sacru”). În Galileea era cunoscut ca Rabi Isaac Askenazi. A trăit în ultimii ani de viață în orașul învățaților,

Gaonul din Vilna

Brisk, în Polonia, Eliahu ben Șlomo Salomon. Eliahu este numele celui mai iubit profet biblic, iar viitorul gaon și-a purtat numele cu cinste. Talmudist, cabalist, comentator talentat, naturalist, pasionat și de literatură laică, autor de eseuri critice, el a fost din copilărie remarcat pentru receptivitatea și inteligența ieșite din comun. La vârsta de 7 ani, conducea o grupă de elevi mai mici (la evrei, școala începea din fragedă copilărie). Stabilit cu familia la Vilna, mare centru cultural, capitala Lituaniei, a fost îndrumat de Marele Rabin Moses Margulies. Pe măsura maturizării sale, a fost comparat cu cei mai însemnați talmudiști și filosofi de la Maimonide încoace. La vârsta de 20 de ani, i s-a acordat, în mod tacit și fără contestări, titlul de gaon. Printre susținători și admiratori i-a avut pe învățații Haim Wolociner, Rabi Șlomo din Wilkomir, Rabi Șlomo Tlocin din Vilna, Șlomo din Moghilev, numeroși cabaliști. Venea la el adesea maghidul din Dubnov (maghid - titlu de învățător superior). Gaonul din Vilna s-a opus hasidismului, fiind un tradiționalist, dar nu i-a combătut decât pe plan moral, el fiind un ascet.

Înainte de a muri, s-a hotărât să plece în Țara Sfântă, s-a răzgândit pe drum, considerându-se nepregătit și a murit la Vilna, la 9 octombrie 1797. Eliahu din Vilna a lăsat în urmă peste 50 de scrieri, comentarii biblice, talmudice, despre matematică, astronomie, etc. S-a născut într-o primă zi de Pesah și a murit într-o zi de Sucoț. Urmașii lui au considerat aceasta un semn divin.

Grupaj realizat de
BORIS MARIAN

DIVREI TORA

REFLECȚII BIBLICE
de ing. BARUCH TERCATIN

● Sâmbătă, 5 ianuarie 2008 (27 Tevet 5768), se citește Pericopa VAERA. Din porunca Divinității, Moșe are mai multe întrevederi cu Faraonul, cerându-i eliberarea evreilor din sclavie, înainte de a aduce plăgile asupra Egiptului. Faraonul refuză eliberarea poporului: totuși, face trei propuneri, care sunt însă respinse de Moșe. Deși era dur, Faraonul era, totuși, dispus la unele compromisuri și nu putem minimaliza acest lucru. La început, Faraonul propune ca poporul evreu să facă sacrificiile în Egipt. Această propunere venise după plaga a patra, care afectase din greu economia țării. Moșe îi răspunde Faraonului că vitele ce ar urma să fie sacrificate sunt zei pentru egipteni, deci ar însemna o lipsă de respect față de credința lor. Faraonul vine atunci cu altă propunere, întrebând: „Cine va pleca?”. Moșe răspunde: „Tinerii și bătrânii”, deci poporul. Întrebarea lăsa să se presupună că ar fi dispus să lase să plece o parte din evrei. Răspunsul lui Moșe este, pentru Faraon, dovada că evreii vor să fugă din Egipt. Propunerea a treia era ca să plece toți, dar să lase o parte din vite în Egipt. Propunere, respinsă de Moșe. După plaga a zecea, evreii au fost îndemnați să plece cât mai repede.

● Sâmbătă, 12 ianuarie 2008 (5 Șvat 5768), citim Pericopa BO. În pericopa anterioară, citeam despre primele șapte plăgi, iar acum citim despre ultimele trei plăgi, care, de fapt, sunt cele mai grele și dau rezultatul dorit. „Ein bait” - nu era casă unde să nu fie un mort. Lăcustele acoperiseră pământul, atât de multe erau, întunericul era profund, iar moartea primilor născuți era o mare nenorocire. După

unii comentatori, evreii se puteau vedea unul pe altul, numai pentru egipteni era beznă totală. Întunericul era metafora robiei la care poporul evreu fusese supus. Episodul plăgilor este plin de tragism, dar, în momentul acela, probabil că plăgile au fost unica soluție.

● Sâmbătă, 19 ianuarie 2008 (12 Șvat 5768) este Șabat Șira (Sâmbăta Cântării) și citim Pericopa BEȘALAH. Cântarea lui Moșe este un imn de slavă adus Domnului drept mulțumire pentru minunea pe care a făcut-o pentru poporul evreu: despicarea Mării Roșii, atunci când, abia eliberat din sclavia egipteană, armatele Faraonului îi amenințau viața. Divinitatea a evitat să poarte poporul evreu spre Țara Făgăduinței prin țara filistenilor, căci ar fi trebuit să facă față unor lupte care nu erau de dorit. Ne putem pune întrebarea: oare Dumnezeu n-ar fi putut face ca foștii sclavi abia eliberați să dea dovadă de vitejie? Rambam susține că Divinitatea nu va putea schimba vreodată caracterul unui om. Chiar imperativul pocăinței, propovăduit de profeți, ar deveni inutil în cazul în care Divinitatea ar putea să schimbe firea omului fără măcar să-l întrebe. Minunea de la Marea Roșie este unică în istoria poporului evreu.

- Pericopa VAERA (5 ianuarie 2008 - 27 Tevet 5768)
- Pericopa BO (12 ianuarie 2008 - 5 Șvat 5768)
- Pericopa BEȘALAH (19 ianuarie 2008 - 12 Șvat 5768)
- Pericopa ITRO (26 ianuarie 2008 - 19 Șvat 5768)
- Pericopa MIȘPATIM (2 februarie 2008 - 26 Șvat 5768)

● Marți, 22 ianuarie 2008 (15 Șvat 5768) sărbătorim TU BIȘVAT - Anul Nou al Pomilor. În Israel se fac plantări de pomi.

● Sâmbătă, 26 ianuarie 2008 (19 Șvat 5768), citim Pericopa ITRO, care conține Decalogul. De obicei, poruncile au fost date poporului evreu prin intermediul lui Moșe, dar, de data aceasta, ele au fost date direct de către Divinitate. Philon din Alexandria susține că întreaga legislație iudaică este cuprinsă în Cele Zece Porunci, ele constituind titluri ale capitolelor sale. El opinează că este vorba de ceva general și, apoi, detaliat. Întreaga Toră provine din Cele Zece Porunci. Saadia Gaon și Rași ajung la aceeași concluzie.

Opinia lui Rambam, potrivit căreia nu trebuie să ne ridicăm când citim Cele Zece Porunci, ca să nu le dăm o importanță mai mare față de celelalte legi, n-a fost adoptată. Ne ridicăm la citirea lor.

● Sâmbătă, 2 februarie 2008 (26 Șvat 5768), citim Pericopa MIȘPATIM. În această pericopa sunt enunțate legile poporului evreu, care provin, așa cum am arătat, din Cele Zece Porunci. Textul nu trebuie înțeles literal. Un exemplu: când cineva e lezat, vinovatul trebuie pedepsit. Este scris: „Suflet pentru suflet, ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, picior pentru picior”. Dar Toră ne învață, de asemenea, că, dacă măgarul unui dușman cade, noi trebuie să-l ajutăm să se ridice. Pe de o parte - e vorba de duritate, pe de alta - de milă. Comentarii au analizat și au conchis că nu este vorba de provocarea aceleiași leziuni, ci de despăgubirea celui care a fost lovit. Mila precumpănește în Toră.